तुलसीपुर उपमहानगरपालिका

तुलसीपुर, दाङ
लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

राजपत्र

खण्ड : ६ सख्या : २ प्रकाशित मिति २०८०/११/१३

भाग-१

तुलसीपुर उपमहानगरपालिका

खानेपानी तथा सरसफाई व्यवस्थापन सम्बन्धी ऐन २०८०

स्थानीय राजपत्र

तुलसीपुर उपमहानगरपालिका

तुलसीपुर, दाङ

लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

खण्ड : ६ सख्या : २ भाग १ प्रकाशित मिति २०८०/११/१३

खानेपानी तथा सरसफाई व्यवस्थापन सम्बन्धी ऐन २०८०

नगरसभाबाट पारित मिति २०८०/११/०१

प्रमाणिकरण मिति २०८०/११/०४

प्रस्तावना

तुलसीपुर उपमहानगरपालिका क्षेत्रमा संचालनमा रहेका वा भवष्यिमा संचालन हुने खानेपानीको संरक्षण, आयोजना संचालन, व्यवस्थापन तथा खानेपानी उपभोक्ता समितिको गठन, अनुगमन तथा संचालन एवं नगर क्षेत्रमा खानेपानीको न्यायोचित वितरण तथा उपमहानगरपालिका भित्रको सरसफाई सेवाका सम्बन्धमा आवश्यक व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकोले, नेपालको संविधान तथा स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ को दफा १०२ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी उपमहानगर पालिकाको १४औं नगरसभाले यो ऐन बनाई लागु गरेको छ ।

परिच्छेद १
संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भः

१) यो ऐनको नाम तुलसीपुर उपमहानगरपालिकाको खानेपानी तथा सरसफाई व्यवस्थापन सम्बन्धी ऐन, २०८० रहेको छ ।

२) यो ऐन तुरुन्त लागु हुनेछ ।

२. परिभाषाः विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमाः

क) "उपभोक्ता" भन्नाले खानेपानी तथा सरसफाई सेवा उपयोग गर्ने व्यक्ति, परिवार, संस्था वा निकाय सम्झनु पर्दछ ।

ख) "उपभोक्ता समिति वा उपभोक्ताहरुको संस्था" भन्नाले नगरस्तरमा खानेपानी योजना सम्पन्न गर्न, वितरण गर्न र सोलाई व्यवस्थित गर्न पालिकाद्वारा मान्यताप्राप्त उपभोक्ता समिति वा उपभोक्ताहरुको संस्थालाई सम्झनु पर्दछ।

ग) "उपमहानगरपालिका" भन्नाले तुलसीपुर उपमहानगरपालिकालाई सम्झनु पर्छ ।

घ) "ऐन" भन्नाले तुलसीपुर उपमहानगरपालिका खानेपानी तथा सरसफाई व्यवस्थापन सम्बन्धी ऐन २०८० सम्झनु पर्दछ ।

ङ) "खानेपानी" भन्नाले घरायसी, सार्वजनिक वा संस्थागत उपयोगको लागि मानव एवं जीवजन्तुको स्वास्थ्यको लागि हानिकारक तत्व नभएको संघ वा प्रदेश वा पालिकास्तरबाट तोकिए बमोजिमको गुणस्तर भएको स्वच्छ खानेपानी सम्झनु पर्दछ ।

च) "खानेपानी व्यवस्थापन प्रणाली" खानेपानीको उपलव्ध श्रोतलाई नगरले तोकेको सेवा क्षेत्रभित्र खानेपानीको समग्र व्यवस्थापन प्रणालीलाई सम्झनु पर्दछ ।

छ) "खानेपानी सेवा" भन्नाले खानेपानी सेवा उपभोक्तालाई उपलब्ध गराएको खानेपानी सेवालाई सम्झनु पर्दछ ।

ज) "सरसफाई सेवा" भन्नाले उपमहानगरपालिका क्षेत्रभित्रको फोहर पानी व्यवस्थापन तथा ढल निकास गरी नगरलाई स्वच्छ सफा कायम राख्ने कार्यलाई सम्झनु पर्दछ, र सो शव्दले नगर क्षेत्रभित्र पानीको श्रोतको

संरक्षण गर्न ढल निकास प्रणाली, फोहर पानी प्रशोधन प्रणाली तथा सार्वजनिक सौचालयको निर्माण, विकास तथा संचालन गर्ने कार्यलाई समेत जनाउँदछ ।

झ) "परियोजना" भन्नाले उपमहानगरपालिका आफैंले वा उपमहानगरपालिकाबाट अनुमतिप्राप्त कुनै व्यक्ति वा संस्थाले संचालन गर्ने खानेपानी तथा सरसफाईको परियोजनालाई सम्झनु पर्दछ । यस शब्दले संघ तथा प्रदेश सरकार तथा उपमहानगरपालिकाले उपभोगक्ता समितिलाई हस्तान्तरण गरेको परियोजना वा नगरपालिका वा अनुमतिप्राप्त उपभोक्ता संस्था वा समूह आफैंले विकास गरी संचालन गरेको परियोजना सम्झनु पर्दछ ।

ञ) "पानीको श्रोत" भन्नाले प्राकृतिक भू-सतह, भूमिगत जलश्रोत, खोलानाला, तालतलैया, लिफ्ट्ङ्ग वा पानीको आकाशे श्रोतलाई जनाउँछ ।

ट) "पुनर्भरण"भन्नाले जमिनभित्र वा तोकिएको ट्यांकीमा पानी संचित गर्ने कार्य सम्झनु पर्दछ ।

ठ) "प्रचलित कानुन" भन्नाले संघीय खानेपानी तथा सरसफाई ऐन, २०७९, प्रदेशले बनाई लागु गरेको खानेपानी तथा सरसफाईसंग सम्बन्धित कानुन, उपमहानगरले बनाई लागु गरेको अन्य कानुन तथा विषय सम्बन्धित अन्य प्रचलित कानुन सम्झनु पर्दछ ।

ड) "बोर्ड" भन्नाले यस ऐन बमोजिम गठित खानेपानी तथा सरसफाई व्यवस्थापन बोर्ड सम्झनु पर्दछ ।

ढ) "महशुल वा सेवा शुल्क"भन्नाले खानेपानी तथा सरसफाई सेवा उपयोग गरेवापत उपभोक्ताले बोर्ड वा उपमहानगरपालिकाले तोके बमोजिम तोकेको स्थान वा निकायलाई बुझाउनु पर्ने शुल्क वा महशुललाई सम्झनु पर्दछ र सो शब्दले विलम्ब शुल्क, जरिवाना, जडान तथा मर्मत शुल्क समेतलाई जनाउछ ।

ण) "संरचना" भन्नाले खानेपानीको श्रोतबाट पानी निकाल्न, जम्मा तथा भण्डारण गर्न, शुद्धिकरण गर्न, प्रशोधन गर्न, प्रसारण तथा वितरण गर्न बनाईएका बोरिङ्ग, लिफ्टिङ्ग, पानी ट्याङ्की, पाईपलाईन, धारा, पम्प तथा खानेपानी संग सम्बन्धित यस्तै संरचना, ढल निकास तथा फोहर व्यवस्थापन प्रणाली एवं सरसफाईका अन्य यस्तै संरचनालाई सम्झनु पर्दछ ।

परिच्छेद २

श्रोतको स्वामित्व र उपयोग, खानेपानी तथा सरसफाई सेवाको संचालन र व्यवस्थापन

३. श्रोतको स्वामित्वः

१) उपमहानगरपालिकाको भौगोलिक क्षेत्रभित्रको जुनसुकै स्वामित्वको जमीनमा उत्पन्न भएको वा हुने नदी, खोला, खोल्साखोल्सी, मुहान, कुवा, पोखरी वा भूमिगत श्रोत तथा पानीको अन्य श्रोत उपमहानगरपालिकाको स्वामित्वमा रहनेछ । तर उपमहानगरपालिका हुँदै बग्ने नदीको स्वामित्वको हकमा संघको कानुन बमोजिम हुनेछ ।

२) उपदफा (१) बमोजिमको श्रोतलाई उपमहानगरपालिकाले आफैं वा उपभोक्ता समिति वा संस्था मार्फत श्रोतको उपयोग, संरक्षण, खानेपानी वितरण तथा व्यवस्थापन, नियमन वा अन्य व्यवस्थापन गर्न गराउन सक्नेछ ।

३) यस ऐन लागु हुनुभन्दा पहिले उपमहानगरपालिकाभित्र खानेपानीको व्यवस्थापन तथा वितरणको लागि कुनै उपभोक्ता समिति वा संस्था वा निकायले जिम्मा लिई कार्य गरिरहेको भएमा सो संस्था वा निकायले व्यवस्थापन गरिरहेको पानीको श्रोतमा यस ऐन लागु भएसंगै उपमहानगरपालिकाको स्वामित्व कायम हुनेछ र त्यसको व्यवस्थापन यसै ऐन बमोजिम हुनेछ ।

४) उपभोक्ता समिति वा संस्थालाई कुनै पानीको श्रोत उपयोग, संरक्षण, वितरण तथ व्यवस्थापनको जिम्मा दिंदा कुनै पक्षलाई पानीको उपयोगको अधिकारलाई बञ्चित गर्नेगरी दिईने छैन ।

४. पानीको श्रोतको उपयोगको प्राथमिकता

१) दफा ३ बमोजिमको पानीको श्रोतको उपयोगको प्राथमिकता क्रम देहाय बमोजिम हुनेछः

क) व्यक्तिगत वा सामुहिक रुपमा पिउन,

ख) अन्य घरायसी उपयोग, करेसा बारी,

ग) पशुपालन, सरसफाई,

घ) घरेलु उद्योग तथा अन्य औद्योगिक प्रयोजन, अन्य व्यवसायिक प्रयोजन ।

२) एउटै श्रोतबाट एकभन्दा बढी क्षेत्रमा उपभोक्ताले पानीको उपयोग गर्नुपर्ने अवस्थामा माथिल्लो क्षेत्रका खानेपानी उपभोक्ताले पिउने प्रयोजनको लागि पानीको उपयोग गरेपश्चात तल्लो क्षेत्रका उपभोक्ताको लागि पिउने प्रयोजनको लागि प्रयोग गरिनेछ ।

३) तल्लो क्षेत्रका उपभोक्तालाई पिउने प्रयोजनको लागि पानी पुगेपछि मात्र माथिल्लो क्षेको उपभोक्ताले उपदफा (१) को प्राथमिकताक्रम अनुसारको अन्य प्रयोजनको लागि पानीको उपयोग गर्न पाउनेछ । यो प्राथमिकताक्रम तल्लो क्षेत्रका उपभोक्ताको हकमा समेत लागु हुनेछ ।

४) माथिका उपदफाहरुमा जुनसुकै व्यवस्था गरिएको भएतापनि पिउने पानीको अत्यावश्यकतालाई ध्यानमा राखी उपमहानगरपालिकाले खानेपानीको न्यायोचित वितरणको लागि आवश्यक निर्णय गरी योजना लागु गर्न सक्नेछ।

२) उपदफा (१) बमोजिम अनुमतिको कार्य गर्दा उपमहानगरपालिकाले नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारसंग आवश्यक समन्वय गर्नेछ ।

५. खानेपानी तथा सरसफाई सेवाको संचलानः

१) उपमहानगरपालिका क्षेत्रभित्र आधारभूत खानेपानी तथा सरसफाई सेवाको समग्र व्यवस्थापन प्रचलित कानुन तथा यस ऐनको अधीनमा रही उपमहानगरपालिका आफैंले तथा आफ्नो स्वामित्व वा नियन्त्रणमा रहेको संस्था वा बोर्ड वा उपभोक्ता समिति वा उपभोक्ताहरुको संस्था मार्फत गर्नेछ ।

२) उपमहानगरपालिकाभित्र आधारभूत खानेपानी सेवा तथा सरसफाई प्रदान गर्न, आयोजना तथा सेवा प्रणालीको सर्वेक्षण गर्न, निर्माण, संचालन तथा व्यवस्थापन गर्न र खानेपानीको श्रोतको सार्वजनिक, संस्थागत तथा व्यवसायिक उपयोग गर्न गराउन चाहने व्यक्ति वा संस्थाले प्रचलित कानुन र यस ऐन बमोजिम उपमहानगरपालिकाबाट अनुमति लिनु पर्नेछ ।

३) उपदफा (१) बमोजिमका सेवा संचालन गर्दा, खानेपानी तथा सरसफाई प्रणाली अन्तर्गत संचालनमा रहेको खानेपानी वितरण प्रणाली तथा ढलनिकास प्रणालीमा आफुखुशी कुनै संरचना जोड्न वा भत्काउन वा

अन्य व्यवस्था गर्दा कसैले पनि प्रचिलत कानुन तथा यस ऐन बमोजिम अनुमति नलिई गर्न पाउने छैन ।

४) उपदफा (१) बमोजिमका सेवा संचालन गर्दा तथा उपदफा (२) बमोजिम अनुमति प्रदान गर्दा उपमहानगरपालिकाले आवश्यकता अनुसार संघ तथा प्रदेश सरकार तथा निकायहरुसंगको समन्वय गरी गर्नेछ ।

परिच्छेद ३

खानेपानी तथा सरसफाई व्यवस्थापन बोर्ड तथा उपभोक्ता समितिको व्यवस्था

६. खानेपानी तथा सरसफाई व्यवस्थापन बोर्डको गठनः

१) उपमहानगरपालिका क्षेत्रभित्र खानेपानी तथा सरसफाई सेवा संचालन तथा व्यवस्थापन गर्न वा उपमहानगरपालिका क्षेत्रभित्र संचालित खानेपानी तथा सरसफाईका आयोजना, उपभोक्ता समिति वा संस्थालाई नियमन गर्न तथा व्यवस्थित गर्न र यस ऐनले तोकेका कार्य सम्पादन गर्न उपमहानगरपालिका अन्तर्गत देहाय बमोजिम तुलसीपुर उपमहानगरपालिका खानेपानी व्यवस्थापन बोर्ड गठन गरिनेछः

क) उपमहानगर प्रमुख अध्यक्ष

ख) उपप्रमुख सदस्य

ग) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत सदस्य

घ) वडाअध्यक्ष/कार्यपालिका सदस्यमध्येबाट नगर कार्यपालिकाले तोकेको ३ जना सदस्य

ङ) खानेपानी, सरसफाई, ढल निकासका क्षेत्रमा काम गरेको अनुभवप्राप्त उपभोक्ताहरु मध्येबाट नगर प्रमुखलले मनोनित गरेको २ जना सदस्य

च) उपभोक्ता समिति वा संस्थाका पदाधिकारी मध्येबाट नगर कार्यपालिकाले मनोनित गरेको एक महिला सहित २ जना

छ) तुलसीपुर उपमहानगरपालिका जनस्वास्थ्य प्रवद्र्धन शाखा प्रमुख सदस्य

ज) बोर्डको कार्यकारी अधिकृत सदस्य सचिव

तर बोर्डले कार्यकारी अधिकृत नियुक्त नगरेको वा सो पद खाली रहेको अवस्थामा बोर्डले तोकेको व्यक्तिले सदस्य सचिवको कार्यसम्पादन गर्नेछ ।

२) बोर्डको बैठक कम्तिमा दुई महिनामा एकपटक बस्नेछ । आवश्यक परेमा जुनसुकै समयमा समेत बैठक बस्न सक्नेछ । बोर्डको बैठक अध्यक्षको निर्देशनमा सदस्य सचिवले बोलाउनेछ ।

३) उपदफा (१) को खण्ड (ङ) र (च) बमोजिम मनोनित पदाधिकारीको पदावधी चार वर्षको हुनेछ र अर्को एकपटकको लागि पुनः नियुक्त हुन सक्नेछ ।

४) मनोनित पदाधिकारीले बोर्ड सदस्यबाट राजिनामा दिएमा वा प्रचलित कानुनले सार्वजनिक पद धारण गर्नको लागि तोकिएको अयोग्यताको अवस्था सिर्जना भएमा निजको पद रिक्त भएको मानिनेछ र बोर्डले रिक्त पदमा बाँकी अवधीको लागि जुन प्रक्रियाबाट नियुक्त भएको हो सही प्रक्रियाबाट सदस्यको मनोनयन गर्नेछ ।

५) मनोनित पदाधिकारीको कार्य सम्पादन सन्तोषजनक हुन नसकेमा बोर्डको बैठकको बहुमतले त्यस्तो मनोनित व्यक्तिलाई पदबाट हटाउन सक्नेछ । तर सदस्यबाट हटाउनु अघि सफाईको मौका प्रदान गरिनेछ ।

६) बोर्डको सचिवालय उपमहानगरपालिकामा रहनेछ । सचिवालयको प्रमुखकोरुपमा कार्यकारी अधिकृतले कार्य सम्पादन गर्नेछ । बोर्डको लागि आवश्यक अन्य कर्मचारी नगरपालिकाले उपलव्ध गराउनेछ ।

७. बोर्डको काम, कर्तव्य र अधिकारः

१) यस ऐनमा अन्यत्र लेखिएका काम, कर्तव्य र अधिकारको अतिरिक्त बोर्डको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछः

क) उपमहानगरपालिकामा खानेपानी तथा सरसफाई व्यवस्थापन सम्बन्धी आवश्यक नीति बनाई स्वीकृतिको लागि नगरसभामा पेश गर्ने र सो नीतिको कार्यान्वयन गर्ने,

ख) स्थानीयस्तरमा खानेपानी तथा सरसफाई सेवा विस्तार गर्न तथा विद्यमान सेवामा सुधार तथा क्षमता अभिवृद्धि गर्न आवश्यक अध्ययन गरी कार्यक्रम तर्जुमा गरी सो को कार्यान्वयनको लागि प्रस्ताव बनाई उपमहानगरपालिकाको कार्य समिति समक्ष पेश गर्ने,

ग) उपमहानगरपालिका क्षेत्रभित्र संघ, प्रदेश तथा उपमहानगरपालिका, गैर सरकारी संस्था, विदेशी सरकार तथा गैर सरकारी संस्था एवं दातृ निकाय अन्तर्गत अनुदान, ऋण, सहुलियतबाट संचालन हुने तथा भएको आयोजनाहरुको निर्माण तथा नियमन गर्ने,

घ) बोर्डको वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट उपमहानगरपालिका समक्ष पेश गर्ने र स्वीकृत कार्यक्रम लागु गर्ने,

ङ) खानेपानी तथा सरसफाई उपभोक्ता समिति वा संस्था तथा आयोजनाहरुको अनुगमन, निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षण गर्ने गराउने र सो आधारमा सुधारका आवश्यक कार्य गर्ने,

च) खानेपानी तथा सरसफाई सम्बन्धी आयोजना तथा सेवा संचालनको लागि आवश्यक पर्ने लगानी निश्चित गरी सोको योजना तयार गर्ने,

छ) व्यक्ति विशेषको निजी जग्गामा पानीको कुनै प्राकृतिक श्रोत वा मूल पहिचान भएमा उक्त पानीको श्रोत वा मूललाई सरक्षण गर्नका लागि सम्बन्धित जग्गाधनीबाट दानमा वा कानुन बमोजिम क्षतिपूर्ति दिई जग्गा अधिग्रहण गरी लिने र सो को प्रयोग गर्ने,

ज) खानेपानी सेवा उपलव्ध गराउनका लागि निजी तथा सार्वजनिक घर जग्गामा खानेपानीको टङ्की निर्माण, पाईपलाईन बिछ्याउने वा आवश्यक संरचना बनाउने, धारा जडान गर्ने गराउने,

झ) नगर क्षेत्रभित्र ढल निकास, फोहर पानी व्यवस्थापन प्रणाली, फोहरपानी प्रशोधन, सार्वजनिक सौचालय निर्माण तथा विकास, निजी शौचालय निर्माण तथा विकासको मापदण्ड निर्धारण लगायत सरसफाई संग संरचना बनाउने,

ञ) खानेपानी सेवा वापत उपमहानगरपालिकाले लिन सक्ने महशुल एवं शुल्क निर्धारणको लागि अध्ययन गरी उपमहानगरपालिका समक्ष प्रस्ताव पेश गर्ने र स्वीकृत भएबमोजिम महशुल तथा सेवा शुल्क संकलन गर्ने,

ट) भूमिगत जलश्रोतलाई दिगो रुपमा संचालन गर्नका लागि स्वीकृत नीति बमोजिम पुनर्भरण प्रविधि अपनाउने,

ठ) उपमहानगरपालिकाले तोकेको अन्य कार्य गर्ने ।

८. बोर्डको कार्यकारी अधिकृतको नियुक्ति

१) बोर्डले गरेका निर्णयहरु कार्यान्वयन गर्न, बोर्डले गर्नुपर्ने कार्य सम्पादनमा सहयोग एवं समन्वय गर्न तथा बोर्डले तोके बमोजिम बार्डको कार्यकारी प्रमुख भई एकजना कार्यकारी प्रमुखको नियुक्ति गर्नेछ ।

२) नेपाल सरकारको कम्तीमा शाखा अधिकृत सरहको पदमा नियुक्त हुन योग्यता पुगेको, खानेपानी तथा सरसफाईको क्षेत्रमा कम्तीमा दुई वर्षको अनुभव भएको, सम्बन्धित विषय वा सिभिल इन्जिनियरिङ्ग विषयमा कम्तीमा स्नातक गरी नेपाल इन्जिनिरिङ्ग परिषदमा दर्ता रहेको व्यक्तिलाई खुला प्रतिस्पर्धाको माध्यमबाट बोर्डले कार्यकारी अधिकृतको रुपमा नियुक्त गर्नेछ ।

३) कार्यकारी अधिकृत चार वर्षको लागि नियुक्त हुनेछ ।

४) कार्यकारी नियुक्ती सम्बन्धी अन्य व्यवस्था उपमहानगरपालिकाले तोके बमोजिम हुनेछ ।

९. बोर्डको कोष तथा लेखापरीक्षणः

१) बोर्डको छुट्टै कोष हुनेछ । जसमा उपमहानगरपालिकाले निर्णय गरी तोकेको रकम रहनेछ ।

२) बोर्डको कोषको संचालन बोर्डले निर्णय गरे बमोजिम हुनेछ ।

३) बोर्डको आम्दनी तथा खर्चको लेखापरीक्षण प्रचलित कानुन बमोजिम हुनेछ ।

१०. खानेपानी तथा सरसफाई सेवा पु-याउने जिम्मेवारी

१) उपमहानगरपालिका क्षेत्रभित्र आधारभूत खानेपानी सेवा पुऱ्याउने जिम्मेवारी बोर्डको हुनेछ । बोर्डले सो जिम्मेवारी आफैं वा उपभोक्ता समिति वा अन्य संस्था मार्फत कार्यान्वयन गर्नेछ ।

२) उपमहानगरपालिका क्षेत्रभित्र आधारभूत ढल निकास तथा सरसफाई सेवा पुऱ्याउने जिम्मेवारी बोर्डको हुनेछ । बोर्डले सो जिम्मेवारी आफैं वा उपभोक्ता समिति वा अन्य संस्था मार्फत कार्यान्वयन गर्नेछ ।

११. उपभोक्ता समिति वा संस्था बोर्ड मातहत रहनेः

१) यो ऐन लागु हुनुभन्दा अघिदेखि अस्तित्वमा रहेका र यस ऐन लागु भएपछि यस ऐन र प्रचलित कानुन बमोजिम गठन भई उपमहानगरपालिकाभित्र

रहेका खानेपानी तथा सरसफाईसंग सम्बन्धित उपभोक्ता समिति वा संस्था बोर्ड मातहत रहनेछ ।

२) उपभोक्ता समिति वा संस्थाले बोर्डको सामान्य निर्देशन र समन्वयमा कार्य गर्नेछन् ।

परिच्छेद ४

उपभोक्ता समिति वा संस्थाको गठन, दर्ता तथा संचालन

१२. उपभोक्ता समितिको गठन

१) उपमहानगरपालिका स्तरमा रहेका खानेपानीका श्रोत उपयोग गरी कुनै आयोजना निर्माण, संचालन तथा वितरणलाई सहजिकरण गर्न, उपमहानगर क्षेत्रभित्र ढलनिकास, फोहर पानी प्रशोधन तथा व्यवस्थान लगायत सरसफाई सेवा प्रदान गर्नको लागि खानेपानी उपभोक्ता समिति वा अन्य संस्था दर्ता गर्न सकिनेछ ।

२) खानेपानी तथा सरसफाईसंग सम्बन्धित उपभोक्ता समिति वा संस्थाले उपमहानगरपालिका अन्तर्गतको खानेपानी व्यवस्थापन बोर्डबाट अनुमति नलिई कुनैपनि आयोजनाको संचालन तथा व्यवस्थापन गर्न पाउने छैन ।

३) उपदफा (१) बमोजिमका समिति वा संस्था गठन गर्दा उक्त समिति वा संस्थाले कम्तीमा ग्रामिण क्षेत्रमा ३५ र शहरी ५०० घरधुरीलाई समेट्ने गरी समिति वा संस्था गठन गर्न सकिनेछ । उपभोक्ता समिति गठन गर्दा कुनै टोल वा वडा वा क्षेत्रलाई समेट्नेगरी एकल वा संयुक्त समिति समेत गर्न सकिनेछ ।

४) उपदफा (१) बमोजिम समिति वा संस्था गठन एवं दर्ता गर्दा उपभोक्ताहरुले एकजना अध्यक्ष, एकजना उपाध्यक्ष, एकजना सचिव, एकजना कोषाध्यक्ष र अन्य ५ जनासम्म सदस्य रहने गरी समावेशी सिद्धान्तका आधारमा कम्तीमा तेत्तीस प्रतिशत महिलाको प्रतिनिधित्व हुनेगरी गठन गर्नुपर्नेछ ।

१३. संस्था दर्ता वा सूचीकृतको लागि दरखास्तः

१) यस ऐन बमोजिम दर्ता हुने खानेपानी उपभोक्ता समिति वा संस्थाले दर्ता वा सूचीकृत हुनको लागि अनुसूची १ बमोजिमको ढाँचामा

उपमहानगरपालिका अन्तर्गत दर्ता गर्ने अधिकारी समक्ष दरखास्त दिनु पर्नेछ ।

२) उपदफा (१) बमोजिमको दरखास्त साथ देहाय बमोजिमका कागजातहरु संलग्न गर्नुपर्नेछः

क) उपभोक्ता समिति वा संस्थाको विधान,

ख) खानेपानीको प्राकृतिक श्रोत तथा संस्था संचालनको सम्भाव्यता अध्ययन प्रतिवेदन,

ग) सेवा प्रदान गर्ने सम्बन्धमा भावी कार्ययोजना,

घ) पानीको श्रोत तथा मूल सम्बन्धी विवरण,

ङ) बोर्डले तोकेको अन्य विवरण ।

३. उपदफा (१) सूचिकृतका लागि देहाय बमोजिमको दरखास्त साथ देहाय बमोजिमका कागजातहरु संलग्न गर्नुपर्नेछः

क) उपभोक्ता समिति वा संस्थाको विधान,

ख) अडिट प्रतिवेदन,

ग) संस्था दर्ता प्रमाणपत्र कार्ययोजना,

४) उपदफा (१) तथा उपदफा (२) बमोजिम उपभोक्ता समिति वा संस्था दर्ता गर्नको लागि पेश भएको समिति वा संस्थालाई कानुन बमोजिम दर्ता गरिदिनु पर्नेछ । यदि दर्ता गर्न नसकिने भएमा मनासिव समयभित्र सो को सूचना सम्बन्धित पक्षलाई जानकारी दिनु पर्नेछ ।

५) यस ऐन प्रारम्भ हुँदाका बखत संचालनमा रहेका संघ र प्रदेशको प्रचलित कानुन बमोजिम गठित खानेपानी उपभोक्ता समिति वा संस्थाहरु यो ऐन प्रारम्भ भएको ३ (तीन) महिनाभित्र बोर्ड अन्तर्गत तोकिए बमोजिम दर्ता हुनु पर्नेछ । सो अवधीभित्र दर्ता नभएमा उपमहानगरपालिकाको नगर कार्य समतिले तोके बमोजिमको विलम्ब शुल्क तिरी थप १५ (पन्ध्र) दिनभित्र दर्ता हुन सकिनेछ, थपिएको अवधीमा समेत तोकिएको प्रक्रिया पुरा गरी दर्ता हुन नआउने त्यस्तो उपभोक्ता समिति वा संस्था स्वतः खारेज भएको मानिनेछ ।

१४. उपभोक्ता समितिको कार्यक्षेत्र

१) यस परिच्छेद बमोजिम गठित उपभोक्ता समितिको कार्य क्षेत्र बोर्डले तोके बमोजिम वा संस्था दर्ता गर्दा स्वीकृत विनियम वा अनुमति पत्रमा उल्लेख भए अनुसार हुनेछ ।

२) उपभोक्ता समिति वा संस्थाले आफ्नो कार्य क्षेत्रभित्रको पानी श्रोतलाई व्यवस्थित गरी उपभोक्ताहरुलाई खानेपानी तथा सरसफाई सेवा उपलव्ध गराउन सहजिकरण गर्ने तथा स्वीकृति अनुमति पत्रमा तोकिए बमोजिम कार्य गर्नेछ ।

१५. उपभोक्ता समितिको कार्यकालः उपभोक्ता समितिको कार्यकाल ४ (चार) वर्षको हुनेछ ।

१६. उपभोक्ता समितिको साधारण सभा

१) अनुमतिप्राप्त खानेपानी उपभोक्ता समिति वा संस्थाको सर्वोच्च अगंकोरुपमा साधारण सभा रहनेछ ।

२) संस्थाको सबै उपभोक्ताहरु संस्थाको साधारण सभाका सदस्य हुनेछन् । सो को लागि घरधुरीको तर्फबाट सम्बन्धित उपभोक्ता समिति वा संस्थाको विधानमा तोकिए बमोजिम घरमूली वा घरको अन्य कुनै तोकिएको आधिकारिक व्यक्तिले उपभोक्ता सदस्यकोरुपमा सदस्याता लिन सक्नेछ ।

३) उपभोक्ता वा संस्थाको साधारण सभा देहाय बमोजिम हुनेछः

क) वार्षिक साधारण सभा

ख) विशेष साधारण सभा ।

४) साधारण सभा र विशेष साधारण सभाको बैठक, काम, कर्तव्य र अधिकारहरु उपभोक्ता समिति वा संस्थाको स्वीकृति विनियम बमोजिम हुनेछ ।

१७. उपभोक्ता समिति वा संस्थाको संचालक समिति सम्बन्धी व्यवस्था

१) खानेपानी उपभोक्ता समिति वा संस्थाको संचालक समितिको गठन स्वीकृत विनियम बमोजिम हुनेछ । संचालक समिति गठन गर्दा सकेसम्म लैङ्गिक, क्षेत्रगत तथा जातीयरुपमा समेत समावेशिता सुनिश्चित हुनेगरी गर्नुपर्नेछ ।

२) उपभोक्ता समिति वा संस्थाको संचालक समितिको बैठक तथा सोको काम, कर्तव्य र अधिकारहरु स्वीकृति विनियम बमोजिम हुनेछ ।

१८. समिति वा संस्थाको संचालक समितिको विघटन

१) दर्ता गर्ने अधिकारी वा निकायले देहायको अवस्थामा उपभोक्ता समिति विघटन गर्न सक्नेछः

क) समिति वा संस्थाका पदाधिकारीको वदनियतपूर्ण कार्यबाट समिति वा संस्थाको उद्देश्य तथा क्षेत्राधिकारको उल्लंघन भएको देखिएमा,

ख) समितिले विनियम वा अनुमति पत्रमा तोकिएको व्यवस्था वा शर्त विपरित कार्य गरेको प्रमाणित भएमा,

ग) यस ऐन, उपमहानगरपालिका एवं बोर्डबाट दिएको निर्देशन, स्वीकृत विनियम वा अनुमति पत्रमा तोकिएको शर्त पटक पटक उल्लंघन भएमा ।

२) उपदफा (१) बमोजिम समिति वा संस्था विघटन गर्नु अघि सम्बन्धित समितिलाई स्पष्टिकरण पेश गर्ने मौका प्रदान गरिनेछ ।

३) उपदफा (१) बमोजिम उपभोक्ता समिति वा संस्थाको कार्य समिति विघटन भएमा बोर्डले समिति वा संस्थाका साधारण सदस्यमध्येबाट पाँच देखि सात जना सम्मको पदाधिकारी रहेको तदर्थ समिति गठन गरी संस्थाको विनियममा भएको व्यवस्था बमोजिम वार्षिक वा विशेष साधारणसभा बोलाई नयाँ समितिको निर्वाचन गर्नेछ ।

१९. उपभोक्ता समिति वा संस्था गाभिन सक्नेः

१) खानेपानी तथा सरसफाईका योजना निर्माण, संचालन तथा व्यवस्थाप गर्न गठित दुई वा सोभन्दा बढी एउटै भई संचालन हुनु उपयुक्त लागेमा उपभोक्ता समिति वा संस्था आपसमा गाभिन सक्नेछ ।

२) उपदफा (१) बमोजिम उपभोक्ता समिति गाभिंदा दुवै संस्थाको साधारण सभाको निर्णय सहित स्वीकृतिको लागि बोर्ड समक्ष संयुक्त निवेदन दिनु पर्नेछ ।

३) उपदफा (३) बमोजिम उपभोक्ता समिति समितिहरुले गाभिनको लागि निवेदन पेश गरेमा सो को अध्ययन गरी माग बमोजिम दुई वा सोभन्दा

बढी उपभोक्ता समिति वा संस्था गाभ्नु उपयुक्त देखेमा बोर्डले गाभ्न स्वीकृति दिई एकीकृत संस्थाको रुपमा दर्ता कायम गरिदिनेछ ।

४) यस दफा बमोजिम गाभिएका उपभोक्ता समिति वा संस्थाको सम्पत्ति र दायित्व गाभिएपछि कायम हुने उपभोक्ता समिति वा संस्थामा सर्नेछ ।

५) उपभोक्ता समिति वा संस्था गाभ्ने सम्बन्धी अन्य व्यवस्था बोर्डले तोके बमोजिम हुनेछ ।

२०. उपभोक्ता समिति वा संस्थाको सम्पत्ति सर्ने

१) उपभोक्ता समिति वा संस्था विघटन भएमा वा खारेजीमा परेमा वा बन्द भएमा सो मातहतको सम्पूर्ण सम्पत्ति र कानुन बमोजिमको दायित्व सोही मितिदेखि बोर्डमा सर्नेछ ।

२) विघटित वा खारेजमा परेको वा बन्द भएको उपभोक्ता समिति वा संस्थाले व्यवस्थापन गर्दै आएको खानेपानीको जिम्मेवारी सोही मितिदेखि बोर्डले तोके बमोजिम हुनेछ ।

२१. उपभोक्ता समिति वा संस्थाको कोष तथा लेखापरिक्षण

१) उपभोक्ता समिति वा संस्थाको एक कोष रहनेछ, जसको श्रोत तथा संचालन संस्थाको स्वीकृत विनियम बमोजिम हुनेछ ।

२) उपभोक्ता समिति वा संस्थाकोको कोषको लेखापरिक्षण प्रचलित कानुन बमोजिम हुनेछ ।

३) उपभोक्ता समिति वा संस्थाको लेखापरिक्षण प्रतिवेदन सहितको वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन आर्थिक वर्ष समाप्त भएको छ महिनाभित्र बोर्ड समक्ष पेश गर्नुपर्नेछ ।

परिच्छेद ५

खानेपानीको महशुल निर्धारण तथा संकलन

२२. महशुल निर्धारण गर्ने बोर्डको अधिकारः

१) उपमहानगरभित्र संचालन तथा वितरण हुने खानेपानी तथा सरसफाई सेवाको उपभोक्ता जडान शुल्क, मासिक महशुल तथा जरिवाना बोर्डले तोके बमोजिम हुनेछ ।

२) महशुल तथा शुल्क निर्धारणको क्रममा बोर्डले उभोक्ता समिति वा संस्थाको समेत आवश्यक परामर्श लिन सक्नेछ।

२३. महशुल संकलन तथा बाँडफाँड

१) बोर्डले तोके बमोजिमको खानेपानी तथा सरसफाई सेवा वापतको महशुल संकलनको कार्य बोर्ड मातहत उपभोक्ता समिति वा संस्थाले गर्नेछ । तर महशुल संकलनको लागि तोकिए बमोजिम बोर्ड आफैंले गर्न वा अन्य संस्थालाई जिम्मेवारी दिनको लागि यो व्यवस्थाले वाधा पुऱ्याएको मानिने छैन ।

२) उपभोक्ताबाट संकलित महशुल वा शुल्कवापतको रकम बोर्डको कोषमा रहनेछ र सो रकम सामान्यतयाः खानेपानी तथा सरसफाईको व्यवस्थापन तथा सुधारको कार्यमा खर्च गरिनेछ ।

२४. महशुल तिर्नु उपभोक्ताको कर्तव्य

१) बोर्डले सिधै वा उपभोक्ता समितिमार्फत उपलव्ध गराएको खानेपानी तथा सरसफाई सेवाको उपभोग गरे वापत उपभोक्ताले सो को तोकिए बमोजिमको महशुल तिर्नु उपभोक्ताको कर्तव्य हुनेछ ।

२) बोर्डले यस ऐन बमोजिम आफैं वा उपभोक्ता समिति वा संस्था मार्फत खानेपानी उपलव्ध गराएवापत आवश्यकता अनुसार उपभोक्ता धारासंग मिटर जडान गरी वा अन्य तारिकाबाट तोकिए बमोजिम महशुल उठाउनेछ ।

३) यस ऐन बमोजिमको खानेपानी तथा सरसफाई सुविधावापतको प्रत्येक महिनाको महशुल ३ (तीन) महिनाभित्र बुझाईसक्नु पर्नेछ । नबुझाएमा बोर्डले समय समयमा तोके बमोजिमको जरिवाना लाग्नेछ।

४) बोर्डले लगातार ३ महिनासम्म खानेपानीको महशुल बुझाउन नआउने उपभोक्तालाई दोब्बर जरिवाना लिन सक्नेछ । यदि कुनै उपभोक्ताले ६ महिनासम्म पनि खानेपानीको महशुल नबुझाएमा उपभोक्ताको खानेपानी लाईन काट्न सक्नेछ ।

परिच्छेद ६
दण्ड सजाय तथा जरिवाना

२५. दण्ड जरिवाना

१) कुनै व्यक्ति वा संस्थाले यस ऐन तथा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमको उल्लंघन गरेमा कसुरको मात्रा हेरी उपमहानगरपालिकाले बोर्डको निर्णय बमोजिम जरिवाना गर्न सक्नेछ ।

२) यस ऐनको उल्लंघनको कसूर गर्ने व्यक्तिलाई यस ऐन बमोजिम प्राप्त हुने सुविधाबाट बञ्चित गर्न सक्नेछ।

२६. क्षतिपूर्ति

कुनै व्यक्ति वा संस्थाले खानेपानी तथा सरसफाईको कुनै संरचना, साधन वा उपकरणमा क्षति पुऱ्याएमा उपमहानगरपालिले सो क्षतिपूर्ति असुल उपर गर्नेछ ।

२७. खानेपानी तथा सरसफाई सम्बन्धी कसुरमा प्रचलित कानुन बमोजिम हुनेः

खानेपानी संग सम्बन्धित अन्य अपराध सम्बन्धी कसूर विरुद्धको कारवाही र अन्य सजाँय प्रचलित कानुन बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद ७
विविध

२८. विवादको समाधानः

१) उपमहानगरपालिकाभित्र खानेपानी तथा सरसफाई सम्बन्धी विवाद, महशुल वा शुल्क निर्धारण लगायतका विषयमा कुनै विवाद भएमा उपमहानगरपालिकाको न्यायिक समितिबाट समाधान गरिनेछ ।

२) उपदफा (१) बमोजिम विवादको समाधान हुन नसकेमा संघ वा प्रदेशको प्रचलित कानुन बमोजिम हुनेछ ।

२९. सार्वजनिक सुनुवाई तथा वातावरणीय अध्ययन

यस ऐन बमोजिम उपमहानगरपालिकाभित्र खानेपानी तथा सरसफाई आयोजनाको छनोट गर्दा सम्बन्धित क्षेत्रका उपभोक्ताबीच सार्वजनिक सुनुवाई गरिनेछ र प्रचलित कानुन बमोजिम आयोजनाको वातावरणीय प्रभावको अध्ययन गरिनेछ ।

३०. संघ र प्रदेशसंगको समन्वय

१) उपमहानगरपालिकाले खानेपानी तथा सरसफाई व्यवस्थापन सम्बन्धमा संघ वा प्रदेश सरकारसंघ आवश्यक समन्वय गरी कार्य गर्नेछ ।

२) उपमहानगरपालिका क्षेत्रभित्र संघ वा प्रदेश सरकारको लगानीमा निर्माण वा संचालन भएका खानेपानी तथा सरसफाई आयोजना संघ र प्रदेशसंग समन्वय गरी बोर्ड अन्तर्गत ल्याई संचालन गर्न सकिनेछ ।

३१. संघको कानुन बमोजिम हुनेः

खानेपानी तथा सरसफाई सम्बन्धी अन्य व्यवस्था संघीय संसदले बनाई जारी गरेको खानेपानी तथा सरसफाई सम्बन्धी ऐन, २०७९ बमोजिम हुनेछ ।

३२. नियम वा कार्यविधि बनाउन सक्नेः

यस ऐनको कार्यान्वयनको लागि उपमहानगरपालिकाले आवश्यक नियम, कार्यविधि बनाई लागु गर्न सक्नेछ ।

३३. आदेश वा निर्देशन दिन सक्नेः

उपमहानगरपालिकाले बोर्ड र बोर्डले उपभोक्ता समिति वा संस्थालाई खानेपानी व्यवस्थापन, संचालन तथा वितरणका सम्बन्धमा आवश्यक आदेश वा निर्देशन दिन सक्नेछ । सो को पालना गर्नु बोर्ड वा उपभोक्ता समिति वा संस्थाको कर्तव्य हुनेछ ।

आज्ञाले
राम बहादुर के.सी.
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत